

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJAI

VALSTYBINĖS SAUGOMŲ TERITORIJŲ TARNYBAI PRIE APLINKOS MINISTERIJOS

Vilnius, 2014-04-14

KREIPIMASIS DĖL MEDŽIŲ GEROVĖS UŽTIKRINIMO

Lietuvos nevyriausybinų gamtosauginių organizacijų vardu kreipiamės į Jus, norėdami sutelkti dėmesį į želdiniuose esančių medžių gerovės užtikrinimo būtinybę ir ragindami imtis konkrečių veiksmų medžių priežiūrai gerinti. Siūlome organizuojant tokių medžių tvarkymą taikyti gerą arboristinę praktiką. Arboristika - vietinių ar svetimžemių sumedėjusių augalų (medžių, krūmų ir vijokių) ir jų augaviečių, esančių žmogaus aplinkoje, priežiūros, globos mokslas. Europoje arboristų veikla vykdoma jau daugiau nei 100 m. Lietuvoje jų profesionalūs metodai pasiteisino globojant botaninius gamtos paveldo objektus, pavienius augalus bei jų grupes.

Medžiai yra stambiausi, aukščiausi, tvirčiausi ir ilgaamžiškiausi augalijos pasaulio organizmai. Ilgai augantis medis yra itin svarbus lietuvių pasaulėjautai. Visi sutaria dėl medžių ekologinės, estetinės, psichologinės reikšmės, bet ar tikrai vertiname ilgai bręstantį medį, ar neprisidedame prie jo pirmalaikio sunykimo, skurdimo, žalojimo?

Medžiai ypač svarbūs urbanizuotoje aplinkoje, tačiau jie čia auga ypatingo streso sąlygomis. Natūraliai iki 200 metų galintis gyventi medis mieste teišgyvena 40-60 metų. Neminint taršos problemų, nuolat didėjant technogeninių dangų kiekiui, mažėja natūralios erdvės. Įremini mažo ploto „language“ su aukštais borteliais skursta, nes toks menkas pomedis neužtikrina oro, vandens ir maisto medžiagų apykaitos. Nuo vis dažnesnių sausrų medžiai palaipsniui džiūsta, šaltomis mažasniegėmis žiemomis apšąla, katastrofiškai mažėja jų fiziologinis gyvybingumas, to pasekoje – ir biomechaninis atsparumas. Maža to, neatsakinga ir nekvalifikuota priežiūra taip pat spartina augalų degradaciją... Dabartinė sanitarinė urbanizuotų vietovių miškininkystė sudarkė ar išnaikino visą medžio biologinę įvairovę – vienaip ar kitaip paveikė visus augalo evoliucijos eigoje susibūrusius simbiونتus – vabzdžiai išnaikinti, paukščiai ir žinduoliai išguiti lauk į „rezervatus“... Medžiai nevertinami kaip biologiniai subjektai, nekreipiama dėmesio į jų ekologinius poreikius: dėl neatsakingos ūkinės veiklos, taršos, nežinojimo ar klaidingų įsitikimų vykdomos nemokšiškos, atsainios priežiūros, sumedėję augalai nuolat žalojami, serga ir skursta, o netinkamai genimi – nekelia jokio estetinio ir emocinio pasigėrėjimo, dažnai ateityje tampa pavojingais aplinkai.

Medis – visų mūsų turtas. Kiekvienas medis kaip gyvas individas yra unikalus, nepakartojamas. Jo kankinimą bei luošinimą vertiname kaip nusikaltimą.

Jau suprasta, kad būtina rūpintis žmogaus ir gyvūnų gerove. Tačiau etiška visuomenė turėtų diskutuoti ir priimti sprendimus, kurie užtikrintų ir medžio, kaip biologinio, estetinio ar emocinio subjekto gerovę, patenkintų jo ekologinius poreikius ir teisę išgyventi urbanizuotoje vietovėje su visa jam būdinga biologine įvairove, būti sveikam ir tuo pačiu nepavojingam aplinkai, o savo amžių nugyvenus – natūraliai mirti.

1. Manome, kad rūpestis sumedėjusios augalijos gerove turi tapti valstybės prioritetu.

Medis yra labai svarbi kraštovaizdžio dalis, ekologinė, estetinė ir dvasinė vertybė, buveinė gausybei kitų organizmų, žmogaus gyvenimo kokybės garantas, tad rūpinimasis jo gyvybe ir gyvybiniais poreikiais visais jo gyvenimo etapais yra neatsiejama mūsų gerovės dalis, netgi žmonijos išlikimo sąlyga.

Žmogaus sprendimai lemia, kad urbanizuotoje aplinkoje medis auga jo prigimčiai nepalankiose ekologinėse sąlygose, todėl mes esame atsakingi, kad medžių būtis būtų palengvinta. Tokia atsakomybė turi atsispindėti strateginiuose dokumentuose ir teisės aktuose. Todėl prioritetas tvarkant medžius turi būti skirtas ne genėjimui ir audros padarinių šalinimui, bet kompleksinei ir prevencinei medžių priežiūrai (arboristikai), kuri užtikrintų gerą medžio kaip augalo būklę ir leistų išvengti problemų ateityje.

2. Raginame keisti teisės aktus, reglamentuojančius sumedėjusių augalų priežiūrą urbanizuotoje teritorijoje taip, kad būtų užtikrinta medžių gerovė ir sveikumas.

Siūlome diegti tokią medžių urbanizuotoje aplinkoje priežiūros kultūrą, kuri būtų grįsta medžio, kaip biologinio subjekto, ekologinių poreikių supratimu ir įvertinimu, užtikrintų jo ilgaamžiškumą ir mechaninį atsparumą.

3. Raginame taikyti tarptautinėje erdvėje priimtas atsakingos sumedėjusių augalų priežiūros ir globos taisykles, standartus, normas.

Raginame ypatingą dėmesį skirti prevencinei medžių priežiūrai, atsakingai arboristikai.

Natūralus augalo savigynos "barjeras" tuo stipresnis, kuo aktyviau vegetuoja augalas. Genėjimo laikas turi būti grindžiamas geriausiomis augalo žaizdos apaugimo gyvuoju brazdo audiniu savybėmis ir natūraliu augalo gebėjimu gintis nuo išorės poveikio.

Raginame medžio lają prižiūrėti:

- atsižvelgiant į augalo gyvybinius poreikius,
- aktyvios vegetacijos metu,
- laikantis sveiko genėjimo principų,
- netrikdant medžio gyvybinių funkcijų,
- minimaliai žeidžiant gyvuosius audinius.

Žmogaus aplinkoje medis auga jo prigimčiai nepalankiose ekologinėse sąlygose, kokias jam suteikė ne gamta, o žmogus. Saugodami medį, privalome saugoti ir puoselėti jo augavietę, kitas su juo susijusias augalų, grybų, vabzdžių, paukščių, žinduolių rūšis, jų buveinės, o kartu urbanizuotose teritorijose kurti žaliuosius koridorius. Kartu želdynų sistema urbanizuotoje aplinkoje turi atlikti ir miesto vėdinimo funkciją.

Raginame atskirai reglamentuoti medžio augimo aplinkos priežiūrą:

- rūpintis augavietės dirvožemio būkle,
- atstatyti natūralią augavietės mikroflorą ir mikrofauną,
- stiprinti augalo mitybinį pagrindą.

Kur įmanoma palikti negyvas medžių dalis, kurios reikalingos išsaugant retas su medžiais susijusias augalų, grybų, vabzdžių, paukščių rūšis.

4. Siūlome atsisakyti vykdomos sumedėjusios augalijos priežiūros, atspindinčios pasenusį „Gamtos užkariavimo“ požiūrį.

Medžio naudojimas turėtų būti orientuotas ne tik į medienos tūrio augimą, bet ir biologinės įvairovės apsaugą. Lietuvos medžiuose – miškuose, miestų parkuose, urbanizuotų teritorijų želdynuose, vaismedžių soduose bei pavieniauose medžiuose milžinuose – saugumą ir ramybę turėtų rasti visi organizmai.

Raginame teikti prioritetą medžio ekosistemos apsaugai – aktyvinti (revitalizuoti) natūralius augavietės procesus, mikrofloros ir mikrofaunos vystymąsi. Negyva statinė mediena yra labai vertinga ekologiniu požiūriu, nes prisideda prie retų simbiotinių augalų, grybų, vabzdžių, paukščių rūšių, jų buveinių išsaugojimo. Tai padėtų urbanizuotose vietovėse išsaugoti, stiprinti ir sukurti žaliuosius ekologinius koridorius.

5. Siūlome skatinti auginti vietines medžių rūšis ir sodinti augalus, atsižvelgiant į natūralias ekologines augimo sąlygas.

Turėtų būti siekiama darnos ir saiko pertvarkant miestų natūralias agimvietes ir santykinai natūralius kraštovaizdžius. Kuriant ir tvarkant miestų želdynus, turi būti atsižvelgta į ekologinę

drėgnose augavietėse, periodiškai užliejamose teritorijose ar šlaituose natūraliai augančių medžių rūšių svarbą konkrečiam ekotopui. Neturėtų būti skatinama keisti tokių medynų rūšinę sudėtį, visiškai šalinti pomiškį. Tai ne tik neprisideda prie urbanizuotų teritorijų sveikumo, skurdina vietovės biologinę įvairovę, iš esmės keičia natūralų kraštovaizdį, bet ir ekonomiškai nenaudinga (norint tokias vietas želdinti kitų ekologinių sąlygų reikalaujančiais augalais tenka keisti vietovę iš esmės ir tas sąlygas dirbtinai palaikyti).

6. Raginame želdinimą ir sumedėjusių augalų priežiūrą patikėti profesionalams.

Tiesioginius medžių priežiūros darbus turi atlikti tinkamą išsilavinimą turintys specialistai – arboristai, įvertinę planuojamų veiksmų būtinumą, pasirinkdami tinkamiausią priežiūros laiką ir sukeldami kuo mažesnę žalą augalui.

Siūlome iki 2015 m. Aplinkos ministerijai parengti tvarką, kaip turi būti atestuojami želdynų priežiūrą vykdančios ir organizuojančios asmenys, o nuo 2016 m. sumedėjusių želdynų priežiūros darbus galėtų vykdyti tik atestuoti arboristai. Želdinių vadybos darbuotojus (arboristus technikus ir pan.) atestuoti nuo 2016 m.

Raginame plėtoti kraštovaizdžio architektūros studijas, organizuoti specializuotus mokymus. Miesto, o taip pat infrastruktūros objektų želdinimą turėtų vykdyti tik atestuoti kraštovaizdžio specialistai, kasmet keliantys savo kvalifikaciją.

7. Raginame keisti viešųjų pirkimų tvarką, kad pirkimo prioritetu taptų ne kaina, net ne ekonominė nauda (kaip svarbiausi atrankos kriterijai), o medžių gerovė.

Raginame atsisakyti ydingos tvarkos rengiant viešuosius pirkimo konkursus, kur medžių priežiūrai skiriamos minimalios lėšos, minimalus priežiūros laikotarpis, visiškai neatsižvelgiant į augalo gyvybinius poreikius.

Siūlome, kad atliekantys medžių priežiūrą prisiimtų ilgalaikius įsipareigojimus. Kai paslauga perkama ribotam laikui, iki 3 metų, sudėtinga užtikrinti ilgalaikę tęstinę priežiūrą.

8. Siūlome sustiprinti sumedėjusios augalijos gerovės kontrolę, teikiant didesnius įgaliojimus aplinkos apsaugos tarnyboms.

Siūlome aplinkosaugos ir kitoms tarnyboms įvertinti žmogaus elgesį su medžiu – daromus ar padarytus savanaudiškais ar kitais tikslais augalo sužalojimus, nustatyti ir iš kaltininkų išieškoti medžiui daromą ar padarytą žalą taip, kaip tai daroma bendrai nustatant Gamtai daromą žalą.

Mes nuoširdžiai tikime, kad mūsų medžių priežiūra bei globa atspindės kylantį visuomenės gamtosauginį sąmoningumą.

Baltijos aplinkos forumas Lietuvoje

Lietuvos arboristikos centras

Lietuvos dendrologų draugija

Lietuvos entomologų draugija

Lietuvos gamtos fondas

Lietuvos geografų draugija

Lietuvos ornitologų draugija

Lietuvai pagražinti Vilniaus draugija

Lietuvos gamtos draugija

Žymantas Morkvėnas

Sigitas Algis Davenis

Arvydas Rutkauskas

Andrius Petrašiūnas

Edmundas Greimas

Dovilė Krupickaitė

Liutauras Raudonikis

Rapolas Liužinas